

De man aan het werk, de vrouw aan de thee.

**Een visueel onderzoek naar genderstereotypen
bij menselijke en dierlijke personages in
Nederlandstalige prentenboeken die bekroond
zijn tussen 2018 en 2022.**

**Geschreven en geïllustreerd door Hilde Peters en Irene de Kroon
Onderdeel van Opleiding Beeldverhaal 2023 – Blok 2 en 3
Donderdag 25 mei 2023**

Inhoudsopgave

Inleiding	3
Praktijkonderzoek	4
Conclusie	5
Literatuurlijst	6
Bijlage 1: Vragenlijst	7
Bijlage 2: Uitkomsten praktijkonderzoek per jaar per boek	8
Bijlage 3: Uitkomsten literatuuronderzoek	21

Inleiding

Motivatie

Al vanaf het begin van de opleiding hebben wij, Irene en Hilde, gesprekken over genderstereotypering. We storen ons beiden bijvoorbeeld aan de rolbevestigende ontwerpen van kinderkleding. Als moeder van een zoon (4 jaar) is het voor Irene lastig om roze kleding met zachte lieve dieren en opdrukken te vinden voor jongens. Hilde kan voor haar dochters daarentegen juist moeilijk kleding vinden zonder roze, vlinders en eenhoorns. En dat in deze tijd, waarin er steeds meer gepraat wordt over gendergelijkheid.

Ook tijdens het voorlezen merken wij als ouders nog steeds flinke genderstereotypering in boeken. Hilde leest boeken waarin jongens de helden zijn, maar verandert ze in meisjes voor haar dochters, terwijl Irene juist voor haar zoon op zoek is naar boeken waarin jongens zorgzaam en gevoelig zijn.

Prentenboeken zijn het medium waarmee de kinderen de wereld leren kennen, hun mentale- en gedragspatronen leren en zo de regels en waarden die in de maatschappij worden verwacht tot zich nemen (Cromer, 2009). Dit wordt keer op keer in wetenschappelijk onderzoek bevestigd, naast dat wij dat als ouders ook ervaren. Daarom vinden wij het zo bizar dat er nog steeds zoveel genderstereotypen te vinden zijn in de prentenboeken van nu. Het is juist zo belangrijk dat er een gelijk wereldbeeld wordt gegeven aan jongens en meisjes waarin ieder kind kan worden en zijn die hij of zij wil zijn. Zo ontstond het idee om een onderzoek te doen naar genderstereotypering binnen Nederlandstalige prentenboeken.

Onderzoeksopzet

Na het lezen van het onderzoek van Kirsten Zwanenburg (2018), waarin zij prijswinnende Nederlandstalige prentenboeken onderzoekt, waren wij benieuwd of er de afgelopen 5 jaar iets veranderd is. Het lijkt alsof er de laatste jaren meer aandacht is gekomen voor een gelijke rolverdeling in kinderliteratuur. Maar is dat ook al te zien in de prentenboeken die de afgelopen jaren be kroond zijn? We hebben een praktijkonderzoek uitgevoerd waarin we prijswinnende prentenboeken van 2018 tot 2022 naast een vragenlijst legden (zie bijlage 1: Vragenlijst). De keuze voor prijswinnende prentenboeken komt voort uit het feit dat deze veel exposure, veel platformen en vaak hoog worden aanbevolen aan ouders waardoor deze een wijd bereik hebben onder kinderen.

In het praktijkonderzoek hebben we de focus gelegd op het aantal mannelijke versus vrouwelijke hoofdpersonages en bijrollen (mens en dier). En we hebben onderzocht met welke (huishoudelijke) voorwerpen de dieren of personen worden afgebeeld. Daarnaast hebben we ook gekeken naar professionele rollen, toekomstperspectief en verdeling van huishoudelijke activiteiten. We zijn ook in de literatuur gedoken rondom deze onderwerpen, om zo de analyse van de be kroonde prentenboeken theoretisch te onderbouwen (zie bijlage 3: Literatuuronderzoek).

De resultaten van dit praktijk- en literatuuronderzoek hebben we inzichtelijk gemaakt door deze samen te voegen in een visuele presentatie, in de vorm van een aankleedbeer. De beer wordt omringd door attributen, die als gender-stereotyperend gezien kunnen worden. Bij elk attribuut hoort een label, waarop een koppeling wordt gemaakt naar de uitkomsten van ons onderzoek. Aan de lezer de uitnodiging om de onzijdige beer aan te kleden en zelf de attributen te kiezen die zij passend vinden.

Praktijkonderzoek

In bijlage 2 zijn alle resultaten van de vragenlijst per jaar per boek opgenomen. Hieronder hebben we een korte schematische weergave toegevoegd, om de belangrijkste resultaten overzichtelijk weer te geven. De resultaten over de uiterlijke kenmerken en het toekomstperspectief hebben we niet opgenomen in dit schema, omdat deze niet kwantitatief zijn en zouden ook meer subjectief kunnen zijn.

	Totaal
Aantal hoofdpersonages	Mannelijk: 34 Vrouwelijk: 15
Aantal personages totaal	Mannelijk: 75 Vrouwelijk: 34
Professionele rollen	Mannelijk: 28 Vrouwelijk: 5
Huishoudelijke bezigheden	Mannelijk: 11 Vrouwelijk: 26
Huishoudelijke voorwerpen	Mannelijk: 31 Vrouwelijk: 27

Conclusie

Helaas is onze conclusie dat de bekroonde Nederlandstalige prentenboeken van de afgelopen 5 jaar nog steeds vol genderstereotyperingen zitten. Nog steeds is het merendeel van de hoofdpersonen én bijrollen weggelegd voor mannelijke personages. In dierenboeken worden veruit de meeste dieren met 'hij' aangeschreven, tenzij het gaat over een moederfiguur.

De huishoudelijke taken worden vooral uitgevoerd door vrouwelijke personages en nog steeds vervullen de mannelijke personages het overgrote deel van de professionele rollen. We zagen wel dat de vrouwelijke personages nu wel af en toe actiever rollen krijgen. Ze gaan op onderzoek uit en zijn avontuurlijk. Maar we plaatsen hierbij meteen de kanttekening dat het toekomstperspectief nog steeds beperkt is. Er worden namelijk nog steeds nauwelijks vrouwen in een professionele rol weergegeven en de rolverdeling in het gezin is in de meeste boeken traditioneel te noemen.

Opvallend is dat dit niet alleen van toepassing is op hoofdpersonages maar juist ook op de bijfiguren op de achtergrond. We zagen mannen in pakken op weg naar hun werk en vrouwen aan het shoppen of theedrinken. Subtiel op de achtergrond, maar de genderstereotyperingen worden hierdoor wel benadrukt en zijn erg bepalend voor het wereldbeeld dat geschetst wordt voor het kind. Wat het bovenstaande tenenkrommend maakt, is dat er al vanaf 1972 in Europa op verschillende plekken onderzoek naar dit thema wordt gedaan. Keer op keer wordt bevestigd dat er te weinig vertegenwoordiging van de vrouw is. En keer op keer blijkt dat de mannelijke personages de actieve hoofdrol spelen en de vrouwelijke personages de passieve ondersteunende rollen.

Alle onderzoeken onderschrijven het belang van een gelijke representatie van jongens en meisjes, mannen en vrouwen in prentenboeken. Maar vervolgens wordt nog steeds stelselmatig een ander beeld getoond en bekroond. Terwijl steeds wordt bewezen dat prentenboeken met genderstereotyperingen bijdragen aan een beperking van gedrag, activiteiten en interesses. En zo blijven we deze cirkel in stand houden en hebben we over 50 jaar weer een onderzoek dat weer iets verbetering laat zien, echter geen structurele culturele gedragsverandering. Door het maken van dit onderzoek zijn we ons heel bewust van de taak en verantwoordelijkheid die voor ons ligt als schrijver en illustrator. Het lijken nietszeggende keuzes maar het is wel degelijk van belang om je het volgende af te vragen. Kan jouw hoofdpersoon ook een meisje of vrouw zijn? En welke uiterlijke kenmerken geef je jouw hoofd- en bijrollen?

Kortom: Wat wordt jouw bijdrage als maker om de genderstereotyperingen te doorbreken?

Literatuurlijst

Cromer, S. (2009). Jeugdliteratuur en gender of hoe kinderen naar prentenboeken kijken. *Uitgelezen*, 15 (2), 10-18.

De Haan, N. (2013, 7 juni). Stereotypen en vooroordelen, waarom kunnen we er niet omheen? Geraadpleegd van <https://www.sg.uu.nl/nieuws/2013/stereotypen-en-vooroordelen-waarom-kunnen-we-er-niet-omheen>

Anderson, D., Hamilton, M., Gilkison, M., Palmer, S. (2021). Gender Socialization, Family Leadership, and the Invisible Father in Children's Literature. *Sociology, Psychology Journal of Family Issues*, 44 (5).

Kortenhaus, C.M. & Demarest, J. (1993) Gender role stereotyping in children's literature: An update. *Sex Roles*, 28, 219-232

Hoorens, V. (2006). Als er geen naam op staat, gaat het over jongens: gender stereotypes in Vlaamse kinderboeken. Leuven, Katholieke Universiteit.

Diekman, A.B., & Murnen, S.K. (2004). Learning to be little women and little men: The inequitable gender equality of nonsexist children's literature. *Sex Roles*, 50, 373-385.

Kolbe, R., & LaVoie, J.C. (1981). Sex-role stereotyping in preschool children's picture books. *Social Psychology Quarterly*, 44, 369-374.

Weitzman, L.J, Eifler, D, Hokada, E. & Ross, C. (1972). Sex-role socialization in picture books for preschool children. *American Journal of Sociology*, 77, 1125-1150.

Oskamp, S., Kaufman, K., & Atchison Wolterbeek, L. (1996). Gender role portrayals in preschool picture books. *Journal of Social Behavior and Personality*, 11, 27-39.

Crabb, P.B., & Bielwaski, D. (1994). The social representation of material culture and gender in children's books. *Sex Roles*, 30, 69-79.

Bijlage 1: Vragenlijst praktijkonderzoek

De bekroonde Nederlandstalige prentenboeken van 2018-2022 zijn onderzocht aan de hand van de volgende vragen:

1. Hoeveel van de hoofdpersonages zijn mannelijk en hoeveel van de hoofdpersonages zijn vrouwelijk?
2. Hoeveel mannelijke personages en hoeveel vrouwelijke personages bevatten de boeken in totaal?
3. Ontvouwen de personages stereotiepe gedragingen:
 - (a) Wat zijn de afgebeelde en vermelde professionele rollen die mannelijke en vrouwelijke personages hebben?
 - (b) Wat zijn de huishoudelijke bezigheden die mannelijke en vrouwelijke personages verrichten?
 - (c) Wat zijn de huishoudelijke voorwerpen die mannelijke en vrouwelijke personages vasthouden?
4. Welk toekomstperspectief wordt er geschetst voor de personages?
5. Wat zijn de uiterlijke kenmerken van de personages (kleding/haar/make-up e.d.)?

Bijlage 2: Uitkomsten praktijkonderzoek per jaar per boek

2018

Pippeloentje

Auteur: Annie M.G. Schmidt

Illustrator: Fleur van Weel

Bekroond met: Zilveren penseel

Dit is voor jou

Auteur & illustrator: Sanne te Loo

Bekroond met: Zilveren penseel

Konijnentango

Auteur: Daan Remmers de Vries

Illustratoren: Ingird & Dieter Schubert

Bekroond met: Zilveren penseel

Het lammetje dat een varken is

Auteur: Pim Lammers

Illustrator: Milja Praagman

Bekroond met: Zilveren griffel

Handje?

Auteur: Tjibbe Veldkamp

Illustrator: Wouter Tulp

Bekroond met: Zilveren griffel

Het gelukkige eiland

Auteur & illustrator: Marit Törnqvist

Bekroond met: Zilveren griffel

Heb jij misschien olifant gezien?

Auteur & illustrator: David Barrow

Bekroond met: Zilveren griffel

Ssst! De tijger slaapt

Auteur & illustrator: Britta Teckentrup

Bekroond met: Prentenboek van het jaar

2018	Pippe- loentje	Dit is voor jou	Konijnen- tango	Het lammetje dat een varken is	Handje?	Het gelukkige eiland	Heb jij misschien olifant gezien?	Ssst! De tijger slaapt	Totaal
Aantal hoofdpersonages									
M	2	2	1	1	0	0	2	2	10
V	1	0	1	0	1	1	0	3	7

								1 onbekend	1
Aantal personages totaal M V	2 1	2 1	1 1	4 1	8 1	1 1 Veel kleine mensfiguren zowel M als V	3 1 2 onbekend	2 3 1 onbekend	23 10 >3
Professionele rollen M V	nvt nvt	Kunstenaar Geen	nvt nvt	Boer Dierenarts Geen	nvt nvt	nvt nvt	nvt nvt	nvt nvt	3 0
Huishoudelijke bezigheden M V	Geen - Luier verschonen - kind in bad - fles geven - pannenkoeken bakken en serveren - met kinderwagen lopen - kind instoppen	nvt nvt	nvt nvt	nvt nvt	nvt (vader wil thuis zijn voor het eten, als ze binnen komen staat het eten (brood) klaar. Niet duidelijk wie het heeft gemaakt) nvt	nvt nvt	nvt Moeder geeft planten water	nvt nvt	0 7
Huishoudelijke voorwerpen M V	- mand met baby - schep - emmer	- kwast - krant - handtas	nvt nvt	- Krultang - scheerapparaat nvt	mobieltje scrollen nvt	nvt nvt	nvt gieter	nvt nvt	10 12

	<ul style="list-style-type: none"> - slee - kerstboom. - baby in doek - billendoekjes - flesje - kindewagen - wandelwagen - kan water bij de tobbe - dekentje - koekenpan - fotoestel - stapel pannenkoeken. 								
Toekomstperspectief M V	Vader voetbalt, gaat op avontuur, verkent wereld met zoon. Moeder verzorgt zoon, blijft in huis, bakt en kookt.	Kunstenaar Huis kopen	nvt nvt	<ul style="list-style-type: none"> - dierenarts - boer - Het lammetje is alleen van buiten een schaap, van binnen is het een varken en 	<ul style="list-style-type: none"> - vaders die niet goed op hun kind letten / geen aandacht hebben voor hun kind - Op avontuur - Wereld ontdekken 	nvt Je kunt je eigen vlot bouwen, eigen koers varen en op jezelf zijn	Vader kijkt in luie stoel voetbal op tv - moeder geeft planten water - op schutbladen is moeder te zien in afstudeertoga	nvt nvt	nvt nvt

				dat is okee					
Uiterlijke kenmerken M V	- brede leren riem - rood mutsje - roze jurkje - blauw bloesje met franje - schortje	- broek en trui - mannen in achtergrond dragen pakken - jurk - vrouwen in achtergrond dragen jurken en handtassen	- stropdas - parelketting - mascara	- trui en broek - doktersjas - pet - laarzen -blauwe jurk	- stropdas - lange jas - hoodies - joggingbroek - zwarte broek - regenboog-vest - haar halflang - sneakers - Vrouwen in achtergrond dragen roze mantelpakje en parelketting	- blauwe trui en zwarte broek - groene tuniek en blauwe broek - haar in staart	- Jongen draagt broek en shirt - Vader is alleen te zien in de fotogalerij op de schutbladen. Heeft hele brede schouders. - Moeder draagt broek en trui, schoenen met hak. Heeft hele dunne taille.	De dieren zien er uit als dieren, geen specifieke menselijke attributen.	nvt nvt

2019

Mijn wonderlijke oom

Auteur & illustrator: Yvonne Jagtenberg

Bekroond met: Gouden & Zilveren penseel

Van twee ridders

Auteur: Imme Dros

Illustrator: Harry Geelen

Bekroond met: Zilveren penseel

De wolf, de eend en de muis

Auteur: Marc Barnnett

Illustrator: John Klassen

Bekroond met: Zilveren griffel

Die eland is van mij

Auteur & illustrator: Oliver Jeffers

Bekroond met: Zilveren griffel

Een huis voor Harry

Auteur & illustrator: Leo Timmers

Bekroond met: Prentenboek van het jaar

2019	Mijn wonderlijke oom	Van twee ridders	De wolf, de eend en de muis	Die eland is van mij	Een huis voor Harry	Totaal
Aantal hoofdpersonages M V	2 0	3 0	3 0 1 onbekend	2 0	1 1	11 1
Aantal personages totaal M V	6 1	3 2	3 0 1 onbekend	5 1	6 3	23 7
Professionele rollen M V	- op neefje passen - circusartiest - verkeersleider nvt	- dokter - ridder - oppasser	- kok - jager - danser - nvt	nvt nvt	nvt nvt	8 1
Huishoudelijke bezigheden M V	- hond uitlaten - oppassen - krant lezen - krant lezen	nvt kinderen in bed stoppen	koken nvt	nvt nvt	nvt nvt	4 2

Huishoudelijke voorwerpen M V	nvt nvt	nvt nvt	- kleine lepel - pannen - mes - fornuis - snijplank - vergiet - soeplepel nvt	nvt nvt	nvt nvt	7 0
Toekomstperspectief M V	- expressie /creativiteit is gek (vader) - Creatief leven, eigenheid, expressie (oom) - expressie /creativiteit is gek (moeder)	nvt nvt	jager zijn nvt	nvt nvt	nvt nvt	nvt nvt
Uiterlijke kenmerken M V	- jongen: broek en trui - oom: stofjas en broek, hoedje soms verkleed - mannen in achtergrond: zakelijke pakken - moeder: kort haar, roze jurk - vrouwen in achtergrond mantelpakjes	- rode kleding - blauwe broek, rood, witte geblokte trui - blauwe muts met rode knoop bovenop - lang haar - roze bloemenjurk of groene jurk	- overhemden, vlinderstrikjes en hoge hoeden - koksmutsen en schorten - pyjama met slaapmuts - houthakkersbloes in het rood/zwart, groengrijszwarte broek en muts - zwart geweer en een houten pijp - grijze baard en haar. nvt	- oude pastoor met zwarte broek, zwart boordoverhemd en een wit boordje. Grijs krullend haar. - Wilfred heeft een blauwe broek en vlinderdasje. Een turquoise overhemd en oranje bretels. En een blauwgroene helm met een ster erop. - oude dametje met roze kanten jurk met witte kanten kraag en roze schoenen en roze oorbellen. Blauwe haren en een groene bril.	- katten zien er uit als katten, geen menselijke eigenschappen - baasje Harry: twee staartjes met blauwe strikjes	nvt nvt

2020

Hup Herman

Auteur & illustrator: Yvonne Jagtenberg

Bekroond met: Gouden penseel

De man met de zeegroene ogen

Auteur: Koos Meinderts

Illustrator: Sanne te Loo

Bekroond met: Zilveren griffel

Tijger

Auteur & illustrator: Jan Jutte

Bekroond met: Zilveren griffel

Stel dat...

Auteur & illustrator: JooHee Yoon

Bekroond met: Zilveren griffel

Moppereend

Auteur: Joyce Dunbar

Illustrator: Petr Horacek

Bekroond met: Prentenboek van het jaar

2020	Hup Herman	De man met de zeegroene ogen	Tijger	Stel dat...	Moppereend	Totaal
Aantal hoofdpersonages						
M	1	1	1	1	0	4
V	0	1	1	1	1	4
Aantal personages totaal						
M	2	1	9	1	2	15
V	groep kippen	1	1	1 onzijdig	Groep dieren	5 2
Professionele rollen						
M	nvt	nvt	- bakker	- astronaut	nvt	12
V	nvt	nvt	- chauffeur	- schilder	nvt	3

			<ul style="list-style-type: none"> - visboer - dierenarts - kunstenaar - meester - politieagent - slangenbezweerder nvt 	<ul style="list-style-type: none"> - miljonair - liedjes zingen en rijk worden - huishouden (als ze met 12 zou zijn) - leeuwentemmer - beroemde wetenschapper 		
Huishoudelijke bezigheden M V	nvt nvt	<ul style="list-style-type: none"> - timmeren - vissen - graven - tafel dekken - eten klaarmaken - drinken serveren - fruit verzamelen - logeerkamer in gereedheid brengen 	nvt <ul style="list-style-type: none"> - eten koken - boodschappen 	nvt <ul style="list-style-type: none"> - wakker maken, koken, drinken inschenken, tuinieren (op één plaat waarin ze zich voorstelt dat ze met z'n 12en zou zijn) 	nvt nvt	3 8
Huishoudelijke voorwerpen M V	nvt nvt	<ul style="list-style-type: none"> - hamer - schepnet - schep - kan limonade - mand fruit 	<ul style="list-style-type: none"> - kwasten - thermometer - handtasjes - boodschappen 	<ul style="list-style-type: none"> - tandenborstel - potlood - afstandsbediening - kwast - schep - limonade kan - tuinslang - handspiegel - telefoon 	nvt nvt	10 9

				- theekopje uit een poppenserviesje		
Toekomst- perspectief M V	nvt nvt	- op zoek naar schat en blijft zoeken - bouwt museum voor vrouw - blijft op eiland (is dat echt wat hij wil/zocht?) - wacht op man in haar leven - juicht man toe - richt museum in - hoopt dat man blijft	nvt nvt	Zowel jongen als meisje hebben grootse toekomstdromen, alles kan.	nvt nvt	nvt nvt
Uiterlijke kenmerken M V	haan heeft kroon- vormige kam op hoofd kippen hebben strik- vormige kam op hoofd	ontblote torso en blauwe broek rokje en roze topje	- 'zakelijke' kleding - uniformen - jurken - één meisje met broek	- blauwe broek en blouse met ruitjes - zwart/rood jurkje	De dieren zien er uit als dieren, geen specifieke menselijke attributen.	nvt nvt

2021

Vuilnisvarkens Job en Bob

Auteur: Tjibbe Veldkamp

Illustrator: Noelle Smit

Bekroond met: Zilveren penseel

Er lag een trommeltje in het gras

Auteur: Edward van de Vendel

Illustrator: Sanne te Loo

Bekroond met: Zilveren griffel

Marta en ik

Auteur & illustrator: It's Raining Elephants

Bekroond met: Zilveren penseel

Coco kan het

Auteur & illustrator: Loes Riphagen

Bekroond met: Prentenboek van het jaar

2021	Vuilnisvarkens Job en Bob	Er lag een trommeltje in het gras	Marta en ik	Coco kan het	Totaal
Aantal hoofdpersonages					
M	3	1	0	0	4
V	0	0	1 1 onzijdig	2	3 1
Aantal personages totaal					
M	3	2	0	0	5
V	0	3	1 1 onzijdig	2 1 onzijdig	6 2
Professionele rollen					
M	- vuilnisman	drummer	taxichauffeur	nvt	3
V	nvt	nvt	nvt	nvt	0

Huishoudelijke bezigheden M V	- vuilnis optillen - bezemen nvt	nvt nvt	nvt - koken - bakken - wassen - opruimen - bezemen	nvt eten geven	2 6
Huishoudelijke voorwerpen M V	- schoonmaakhandchoenen - bezem nvt	nvt nvt	nvt - emmer - mattenklopper - bezem - stofzuiger	nvt nvt	2 4
Toekomstperspectief M V	- vuilnisman worden nvt	- je kunt drummer worden - je kunt moeder worden	nvt - kunstenaar - avonturier - zeiler - bioloog	nvt nvt	nvt nvt
Uiterlijke kenmerken M V	- gele werktuinbroeken - pet of hoed - zwarte laarsjes met hak nvt	trui en korte broek, kousen oma Lina heeft in alle levensfasen een jurk aan.	nvt - strakke legging, pet, wit shirt - vrouwen in de achtergrond allemaal jurken en zichtbare vrouwelijke vormen	De dieren zien eruit als dieren, geen specifieke menselijke attributen.	nvt nvt

2022

Een zee van liefde

Auteur & illustrator: Pieter Goudesaboos

Bekroond met: Zilveren griffel

De haas zonder neus

Auteur: Annabel Lammers

Illustrator: Hanneke Siemensma

Bekroond met: Zilveren penseel

Het lied van de spreeuw

Auteur & illustrator: Octavie Wolters

Bekroond met: Zilveren penseel

Maar eerst ving ik een monster

Auteur: Tjibbe Veldkamp

Illustrator: Kees de Boer

Bekroond met: Prentenboek van het jaar & Zilveren griffel

2022	Een zee van liefde	De haas zonder neus	Het lied van de spreeuw	Maar eerst ving ik een monster	Totaal
Aantal hoofdpersonages M V	2 0	1 0	1 0	1 0	5 0
Aantal personages totaal M V	2 0	6 3 1 onzijdig	1 1 7 onzijdig	0 2 1 onzijdig	9 6 9
Professionele rollen M V	nvt nvt	nvt nvt	nvt nvt	- soldaten - cowboy - juf	2 1

Huishoudelijke bezigheden M V	- dweilen - thee zetten nvt	nvt - was doen - naaien - kind klaarmaken voor school	nvt nvt	nvt nvt	2 3
Huishoudelijke voorwerpen M V	- fluitketel - dweil nvt	nvt - was - knopenmandje	nvt nvt	nvt nvt	2 2
Toekomstperspectief M V	nvt nvt	nvt nvt	nvt nvt	Jongenskamer met uitvindingen, raket, aliens, monsters, draken, sterren, heelal, zeppelin, vangnet, hijskraan, telescoop, waterpistool, bal, voetbal, insecten, eenwieler, etc. nvt	nvt nvt
Uiterlijke kenmerken M V	- pinguin: blauwe muts en sjaal, koffer, blauwe stropdas, witte boord - beer: ketting, zonneklep nvt	- de dieren zien er uit als dieren, geen specifieke menselijke attributen - jurkje - roze bloemetjesjas - veelzijdige gekleurde jassen	De dieren zien er uit als dieren, geen specifieke menselijke attributen.	- blauwe pyjama nvt	nvt nvt

Bijlage 3: Uitkomsten literatuuronderzoek

- **Cromer, S. (2009). Jeugdliteratuur en gender of hoe kinderen naar prentenboeken kijken. Uitgelezen, 15 (2), 10-18.**

Belotti (1973 - 'Dalla parte delle bambine') toont hiermee overtuigend aan dat mensen er zich van bewust zijn dat de verschillen tussen de seksen geen natuurlijke verschillen zijn, maar dat seksuele identiteit via vooraf vastgestelde gedragssystemen en -modellen wordt verworven via de cultuur van de sociale groep waartoe men behoort.

Cremer (2006) Het prentenboek is hét socialisatiemiddel bij uitstek omdat het zich in de vrije tijd situeert en tegelijk ook als medium fungeert om de wereld te leren kennen, om mentale en gedragspatronen aan te leren en om zich de regels en de waarden die gelden in de maatschappij eigen te maken. Voor het eerst werd in Frankrijk een exhaustieve studie uitgevoerd naar de volledige jaarproductie van prentenboeken uitgegeven in 1994 en bestemd voor kinderen van 0 tot 9 jaar. In totaal werden 537 prentenboeken geanalyseerd.

In meer dan 9 op de 10 prentenboeken komt minstens één mannelijk personage voor, terwijl in minder dan drie vierden van de prentenboeken een of meerdere vrouwelijke personages voorkomen. Dit ongelijke evenwicht is het meest uitgesproken als de personages kinderen zijn. In bijna 6 op de 10 prentenboeken treft men een kind van het mannelijk geslacht aan, terwijl een kind van het vrouwelijk geslacht in minder dan een op twee prentenboeken voorkomt. Kinderen hebben dus veel meer kans een boek te lezen met een mannelijk personage dan met een vrouwelijk personage.

Op volwassen leeftijd lijken de sekserollen zich te verscherpen. Dit blijkt uit een analyse van de attributen waarmee vrouwen resp. mannen gelieerd worden, net als uit de activiteiten en beroepen waarmee ze geassocieerd worden.

Het kwantitatieve onderzoek toont aan dat de constructie van sekseverschillen zich niet op basis van direct meetbare stereotypes voltrekt, maar op een meer subtiele manier gebeurt. Het effect is toe te schrijven aan een combinatie van verschillende variabelen zoals de sekse, de leeftijd, de rol en het soort personage én aan de functies en activiteiten die aan moeders resp. vaders gekoppeld worden en die gesymboliseerd worden door attributen en plaatsen.

Enkele voorbeelden: de schort roept het beeld op van de moeder en de onbetaalde huishoudelijke arbeid; de zetel staat symbool voor de vader en zijn recht op welverdiende rust na betaalde arbeid buitenshuis; de bril is, afhankelijk van de leeftijd van het personage, ofwel een teken van intelligentie en deskundigheid ofwel van ouderdom; de boekentas wordt geassocieerd met

intellectuele arbeid; de krant staat voor informatie en maatschappelijke participatie en vat alles samen wat zich buiten het huis afspeelt: de politiek, de cultuur, de sport. Uit de kwantitatieve analyse van de prentenboeken blijkt dat de schort bij uitstek het fetisjattribuut van de moeder is (20,8% van de afgebeelde moeders draagt een schort tegenover 3,2% van de vaders), terwijl het dragen van een bril duidelijk meer weggelegd is voor de vaders (12,2% van de vaders tegenover 4% van de moeders). Ook al blijkt de zetel in de onderzochte boeken geen significant element te vormen, toch wordt op andere manieren duidelijk dat rusten in de zetel meer is weggelegd voor de vaders dan voor de moeders: ze lezen meer de krant (9,0% van de vaders tegenover 1,5% van de moeders), en ze luisteren meer naar de radio en kijken meer televisie (6,4% van de vaders tegenover 2,0% van de moeders). Om te kunnen verifiëren hoe kinderen het gendersysteem in prentenboeken ervaren, leek het ons interessant om na te gaan hoe enkele attributen die in deze boeken voorkomen op hen overkomen

Kwalitatief onderzoek: de beer met een schort/ zetel.

De grote meerderheid van de kinderen 22 jongens en zonder uitzondering alle meisjes ziet in de beer die in de zetel zit een mannelijk personage, meer specifiek een vader, of zelfs de vader. Het recht op rust, hier dus exclusief voorbehouden aan het mannelijk geslacht, wordt door beide seksen verantwoord door de vermoeidheid na gedane arbeid.

Om in het personage een vrouw te kunnen zien, zijn jongens en meisjes van oordeel dat ze elders in de tekening moet voorkomen, meer bepaald in de keuken, of dat ze moet bezig zijn met een huishoudelijke taak: poetsen, strijken, naaien, afwassen, of zorgen voor de kinderen. Om het personage te vervrouwelijken voegen meisjes er ook nog expliciet het attribuut van de schort aan toe of plaatsen er een baby bij, wat de notie van vrije keuze van interpretatie van de eerder getoonde afbeelding tegenspreekt.

- **De Haan, N. (2013, 7 juni). Stereotypen en vooroordelen, waarom kunnen we er niet omheen? Geraadpleegd van <https://www.sg.uu.nl/nieuws/2013/stereotypen-en-vooroordelen-waarom-kunnen-we-er-niet-omheen>**

Hoogleraar psychologische functieleer Frans Verstraten en hoogleraar taalbeheersing Ted Sanders laten in hun lezing zien dat onze waarneming niet objectief is. Voorkennis en verwachtingen sturen wat we zien. Hoe werkt dit? Op basis van wat we in het verleden hebben meegemaakt creëren we een kader vanuit waar we de wereld bekijken. Iedereen heeft dezelfde sensatie, maar hoe je dit interpreteert hangt af van je referentiekader.

Ook stereotypen zijn gebaseerd op voorkennis en verwachtingen, en we gebruiken ze vaak zonder erbij na te denken. Op basis van incomplete kennis trek je overhaaste conclusies, je generaliseert. Het gevaar van stereotypen is dat we ze ongemerkt gebruiken om bepaalde onterechte assumpties te maken. Dat kan leiden tot discriminatie.

- **Gender Socialization, Family Leadership, and the Invisible Father in Children's Literature**
David A. Anderson, M. Hamilton, Gabrielle M. Gilkison, Skyler K. Palmer, *Sociology, Psychology Journal of Family Issues* (2021)

Doelstelling: Deze studie onderzoekt de afbeeldingen van moeders en vaders in prentenboeken voor kinderen die in hun vormende jaren door miljoenen ouders en kinderen worden gelezen. We onderzoeken in welke mate deze boeken rigide ouderstereotypen vertonen die een verkeerd beeld geven van het potentieel van gezinsleiders. **Methode:** We voerden een inhoudsanalyse uit van 203 prominente kinderprentenboeken van de afgelopen jaren om het uiterlijk, de activiteiten en de emoties van moeders en vaders te beoordelen. **Resultaten:** in plaats van de enge genderstereotypen te overstijgen, zijn vaders in de meest gelezen boeken nog steeds ondervertegenwoordigde, relatief afstandelijke ouders. Moeders worden over het algemeen afgeschilderd als emotionele ouders die traditionele klusjes klaren en kinderen verzorgen. **Conclusie:** De gendersocialisatie van kinderen en ouders via kinderboeken draagt bij aan het idee dat moeders en vaders thuis of op het werk niet als gelijken kunnen presteren. Vertegenwoordigingen van moeders en vaders verschillen aanzienlijk, waarbij vaders een ondergeschikte rol spelen in het ouderschap, als ze al voorkomen.

- **Gender role stereotyping in children's literature: An update - Carole M. Kortenhaus, J. Demarest Published 1 February 1993 – Psychology - Sex Roles**

De impact van genderrolstereotypering in kinderliteratuur is de afgelopen twee decennia in tal van studies onderzocht. Het doel van deze studie was om te bepalen of de seksuele vooroordelen die in prentenboeken worden geportretteerd nog steeds zo wijdverspreid zijn als in het verleden. We waren met name geïnteresseerd in de vraag of de frequentie van mannen en vrouwen op foto's en hun karakteriseringen was veranderd. Honderdvijftig prentenboeken voor kinderen werden geanalyseerd op genderrolinhoud. Het bleek dat hoewel de frequentie van mannen en vrouwen die in de verhalen worden afgebeeld inderdaad gelijkmatiger is verdeeld over de afgelopen 50 jaar, de rollen van mannen en vrouwen op een subtielere manier zijn veranderd. Meisjes worden nu afgebeeld in meer instrumentele activiteiten, maar zijn net zo passief afhankelijk als 50 jaar geleden. Jongens worden tegenwoordig af en toe getoond als passief afhankelijk, maar zijn niet minder instrumenteel dan 50 jaar geleden. De bevindingen suggereren dat er meer inspanningen nodig zijn van de kant van uitgeverij en auteurs om kinderen te voorzien van literatuur die meer overeenkomt met de rollen van mannen en vrouwen in de hedendaagse samenleving.

- **Hoorens, V. (2006). Als er geen naam op staat, gaat het over jongens: genderstereotypes in Vlaamse kinderboeken. Leuven, Katholieke Universiteit.**

Ook Hoorens (2006) merkte op dat mannelijke personages in prentenboeken vaker worden afgebeeld dan vrouwelijke. Mannen en jongens, zo blijkt uit dit onderzoek, zijn de 'default' personages: alleen als ze niet de hoofdrolspelers zijn, wordt dit expliciet vermeld in de titel of cover van het boek. Hoorens merkte nog iets op over de rol die mannelijke of vrouwelijke personages krijgen toebedeeld. Jongens en mannen zijn vaker de hoofdrolspelers, terwijl vrouwen en meisjes vaak een ondersteunende rol hebben.

- **Diekman, A.B., & Murnen, S.K. (2004). Learning to be little women and little men: The inequitable gender equality of nonsexist children's literature. Sex Roles, 50, 373-385.**

Deze bevindingen leveren het bewijs dat zelfs boeken geprezen als niet-seksistisch geportretteerd op zijn best een bekrompen visie van gendergelijkheid, waarin vrouwen het mannelijke stereotype aannemen eigenschappen en rollen. Het meest in het oog springend was de gelijkwaardigheid van afbeeldingen van vrouwelijk-stereotiepe persoonlijkheid, huishoudelijke rollen en vrijetijdsrollen. Niet-seksistisch boeken slaagden erin vrouwelijke personages af te beelden als het aannemen van de kenmerken en rollen waarmee geïdentificeerd wordt de mannelijke geslachtsrol, maar die hebben ze niet uitgebeeld mannelijke karakters die aspecten van het vrouwelijke overnemen geslachtsrol of vrouwelijke karakters als het afstoten van de vrouwelijke geslachtsrol. Bovendien ondersteunen deze bevindingen de conceptualisering van seksisme als een multidimensionaal construct: Zelfs op het gebied van kinderliteratuur, seksisme manifesteerde zich op uiteenlopende manieren.

- **Kolbe, R., & LaVoie, J.C. (1981). Sex-role stereotyping in preschool children's picture books. Social Psychology Quarterly, 44, 369-374.**

De veranderingen in de vrouwelijke stereotypering in prentenboeken sinds Weitzman et al. (1972) zijn in dit onderzoek onderzocht. Op basis van 19 Caldecott geselecteerde en winnaars van de prijs tussen 1972 en 1979. Hierbij is gelet op het aantal mannelijke versus vrouwelijke (hoofrol)personen en rolbevestigende karakterisatie en weergave. De analyse wijst uit dat ondanks dat het aantal vrouwelijke personen in de boeken zijn toegenomen, de wijze waarop zij worden neergezet niet is veranderd. Waardoor deze prentenboeken uiteindelijk nog niet bijdragen aan het gelijkwaardigheid van mannen en vrouwen.

- **Weitzman, L.J, Eifler, D, Hokada, E. & Ross, C. (1972). Sex-role socialization in picture books for preschool children. American Journal of Sociology, 77, 1125-1150.**

Het allereerste grootschalige onderzoek naar de representatie van vrouwen in de titels, centrale rollen en illustraties in prijswinnende prentenboeken. Wanneer vrouwen worden weergegeven, worden met name de traditionele genderstereotypingen weergegeven. Jongens zijn actief terwijl meisjes passief zijn. Volwassen mannen en vrouwen worden hetzelfde stereotypingen toegepast. Mannen worden in diverse beroepen weergegeven waarbij vrouwen alleen als vrouw-van of als moeders. De effecten op deze vastgeroeste genderstereotypingen op het zelfbeeld en het toekomstbeeld van het ontwikkelende kind wordt verder uitgewerkt in het artikel.

- **Oskamp, S., Kaufman, K., & Atchison Wolterbeek, L. (1996). Gender role portrayals in preschool picture books. *Journal of Social Behavior and Personality*, 11, 27-39.**

Vervolgonderzoek (22 Caldecott award and honor books tussen 1986-1991) op Weitzman et al. (1996) en Kolbe et al. (1981) over representatie van vrouwelijke (hoofd)personages, vrouwen in titels, in centrale rollen en illustraties in prijswinnende prentenboeken. Hieruit blijkt dat het aantal vrouwen in titels en (hoofd)personen zijn toegenomen. Hieruit blijkt ook dat de man vrouw verschillen worden verkleind terwijl tegelijkertijd de traditionele verwachtingen nog steeds al dan niet subtiel aanwezig zijn in de boeken.

- **Crabb, P.B., & Bielwaski, D. (1994). The social representation of material culture and gender in children's books. *Sex Roles*, 30, 69-79.**

Deze studie onderzoekt de stereotypering in de materiële cultuur van de Caldecott Award kinderboeken gepubliceerd tussen 1927 en 1989. Analyse van illustraties laat zien dat de meerderheid van de vrouwelijke karakters in de boeken gebruik maken of geportretteerd worden met huishoudelijke artikelen. Waarbij het merendeel van de mannelijke karakters niet huishoudelijke maar productie artefacten vasthoudt of mee wordt weergegeven. Uit onderzoek blijkt dat de verhouding van het aantal huishoudelijke artefacten versus productie artefacten niet veranderd is voor de vrouw. Door kinderen bloot te stellen aan deze beelden kan dit effect hebben op de voorkeuren en vaardigheden gerelateerd aan technologie en andere materialen voor meisjes.